

Кам'янець-Подільський Національний університет імені Івана Огієнка
Історичний факультет
Кафедра політології і соціології

Дипломна робота

магістра

**з теми: “Особливості євроінтеграційної політики України: проблеми,
протиріччя та перспективи розвитку”**

Виконав:

студент 2 курсу

спеціальності 052 Політологія

денної форми навчання

Бурковський Богдан Вікторович

Керівник:

Віннічук О. В., кандидат політичних

наук, доцент кафедри політології і

соціології

Рецензент:

Зміст

Вступ.....	3
Розділ 1. Теоретичні аспекти євроінтеграційної політики України	10
1.1.Євроінтеграційна політика як об'єкт наукового дослідження.....	10
1.2. Формування та розвиток Європейського Союзу	23
Розділ 2. Передумови розвитку відносин між Україною та ЄС.....	32
2.1. Історія розвитку відносин між Україною та ЄС.....	32
2.2. Реалізація євроінтеграційної політики: зарубіжний досвід на прикладі країн Балтії, Румунії та Польщі	40
Розділ 3. Перспективи впровадження механізмів реалізації євроінтеграційної політики України.....	58
3.1. Механізми реалізації євроінтеграційної політики в умовах сьогодення	58
3.2. Перспективи взаємовідносин між Україною та ЄС	69
Висновки	78
Список використаної літератури	84

Вступ

Актуальність теми: полягає в тому, що глобалізаційні явища і процеси в останні роки охоплюють всі сфери суспільного життя всього людства. Це пов'язано насамперед з тим, що на сьогодні відбувається активний науково-технічний, економічний розвиток, і як наслідок, існує необхідність утворення або входження в ті чи інші міждержавні союзи. Україна, яка є також безпосереднім учасником глобалізаційних процесів, для того, щоб успішно розвиватись, має створити такі умови у своїй внутрішній та зовнішній політиці для можливості зайняти своє місце на міжнародній арені з врахуванням тих змін, які відбуваються в системах державного управління інших високорозвинених країн.

Політика ЄС щодо України формується здебільшого під впливом ситуативних факторів та за період свого існування відзначилася певною стриманістю та незавершеністю. Неодноразово зі сторони ЄС наголошувалося, що будівництво подальших відносин України з ЄС залежить від рівня успішності реалізації внутрішньополітичних реформ нашої країни. Проблеми, а також протиріччя, які існують як на теренах Європейського Союзу, так і в Україні, зокрема військовий конфлікт з Російською Федерацією, економічна криза, слабка політична еліта, є надзвичайно актуальними з огляду на суспільно-політичні процеси, що відбуваються на європейському просторі та в Україні. Осмислення європейської політики розширення та інтеграційної зовнішньої політики України вимагає детального аналізу та дослідження зовнішніх впливів і внутрішніх чинників співпраці ЄС та України.

Відносини між Україною і ЄС було започатковано в 1991 році, коли представник міністерства закордонних справ Нідерландів офіційно визнав незалежність України. Намір України розбудовувати відносини з Європейським Союзом на принципах інтеграції вперше було проголошено у Постанові Верховної Ради України від 2 липня 1993 року “Про основні напрямки зовнішньої політики України” Значення відносин української

держави і Європейського Союзу визначається, по-перше тим, що Україна та країни Європи мають спільні історичні, політичні, та культурні зв'язки, по-друге, між Україною та Європейським Союзом встановлені найбільші торговельні зв'язки, по-третє, саме з країнами-членами ЄС наша держава має багато спільних цінностей тощо. Існує ряд нормативно-правових актів, у яких задекларовано Європейський вибір України, у яких чітко прописана стратегія України в бік євроінтеграції. Але, разом з тим, в Україні, на жаль, існує ряд факторів, що перешкоджають якісному і правильному проведенню євроінтеграційної політики в Україні, серед них: відсутність ефективної координації між органами державної влади, базових документів та довгострокового планування в євроінтеграційній сфері; проблема корупції, через яку в Україну не виявляють бажання вкладати свої інвестиції іноземні представники бізнесу, інвестори, проблема військового конфлікту з Російською Федерацією, що зумовлює низький розвиток у сфері торгівлі з ЄС а також створює перепону для того, щоб в Україну “вливались” іноземні інвестиції та інші фактори, які створюють певні проблеми для успішного співробітництва між українською державою і Європейським Союзом.

Для України інтеграція у Європейський Союз це шлях до подолання технологічної відсталості, залучення новітніх технологій, створення нових робочих місць, зростання ролі конкурентоспроможності вітчизняного виробника, і загалом шлях до модернізації української економіки. Існують також і політичні переваги інтеграції України і Європейського Союзу. Вони пов'язані насамперед зі створенням надійних механізмів, які б забезпечували політичну стабільність, демократію, адже інтеграція в ЄС в політичній площині вимагає від держави стабільності інститутів, що гарантують верховенство права, демократію. Конституція держави має гарантувати політичні свободи, серед яких можна виокремити свободу слова, політичний плюралізм.

Досвід країн, які увійшли до складу Європейського Союзу дає можливість Україні вибудувати власну стратегію і тактику ведення

політики, відповідно до чинного законодавства ЄС, створювати умови для забезпечення всередині країни демократичних цінностей. Європейська спільнота в свою чергу як зазначалось вище, вважає Україну пріоритетним партнером ЄС і допомагає Україні розвиватись і подолати різного роду політичні, економічні та інші проблеми. В останні п'ять років Європейський Союз не аби як допоміг Україні у вирішенні проблеми військового конфлікту з Російською Федерацією, оскільки ця проблема стосується не лише України, але і країн Європи. Протягом цього періоду, незважаючи на те, що країни Європейського Союзу також потерпають від того, що на Російську Федерацію накладено економічні санкції, – ці країни продовжують їх і намагаються різними дипломатичними шляхами домогтись того, щоб цей конфлікт не загострювався, а навпаки поступово слабшав і в перспективі було досягнуто перемир'я.

Беручи до уваги географічне розташування України, її історію, то можна простежити, що протягом багатьох років Україна прагнула співпрацювати з країнами Європи. Основною перспективою існування України є співпраця з Європейським співтовариством на засадах демократичних цінностей. Європейські держави на сьогодні намагаються допомагати Україні у процесі розвитку, а це є вагомою підставою вважати, що ці країни прагнуть у майбутньому мати тісні взаємозв'язки з Україною у багатьох стратегічних сферах: у сфері економіки, політики, розвитку новітніх технологій тощо. Україна на сьогодні знаходиться на першому етапі співпраці з Європейським Союзом – етапі підписання Угоди про Асоціацію, однак в Україні є всі шанси в перспективі отримати членство ЄС.

Об'єктом дослідження виступає євроінтеграційна політика як процес.

Предметом дослідження є особливості євроінтеграційної політики України.

Мета роботи полягає у дослідженні тенденцій євроінтеграційної політики України, становленні та розвитку україно-європейських відносин, а

також яким чином ці відносини розвиватимуться в перспективі.

Відповідно до мети, встановлено ряд завдань дослідження:

- Проаналізувати особливості євроінтеграційної політики.
- Дослідити процес євроінтеграційної політики України.
- Зробити аналіз євроінтеграції держав Прибалтійського регіону, Румунії та Польщі.
- Здійснити дослідження основних напрямів вдосконалення механізмів євроінтеграційної політики України.
- Розглянути перспективи взаємовідносин між Україною та Європейським Союзом.

Для вирішення завдань, поставлених у роботі, були використані наступні наукові методи:

- історичний метод сприяв розкриттю еволюції розвитку відносин між Україною та ЄС;
- системний підхід дав змогу розглянути явище євроінтеграції, як процесу зближення України з Європейським Союзом ;
- порівняльний метод дав можливість порівняти етапи євроінтеграції, які проходили держави Балтії, Румунії та Польщі;
- структурно-функціональний метод у дослідженні допоміг встановити роль євроінтеграції для розвитку України;
- метод об'єктивності застосовувався в процесі дослідження об'єктивних умов євроінтеграційної політики України.

Практичне значення роботи. Для сучасної політології дослідження тематики євроінтеграційних процесів є особливо важливим завданням. Зокрема, аналіз та осмислення процесу євроінтеграції є необхідними для молодій українській державі, оскільки розбудова системи взаємозв'язків з європейським співтовариством постають життєво необхідними в умовах розвитку української держави.

Окрім того, практичне значення теми євроінтеграційної політики

України є нагальною справою у зв'язку зі зростанням ролі глобалізаційних процесів, у які Україна також входить. Матеріали дослідження можуть бути використанні у навчальному процесі при підготовці студентами до практичних та семінарських занять з таких дисциплін як “Соціально-політичні студії”, “Основи європеїстики” та інших суспільно-політичних дисциплінах.

Апробація результатів дослідження: Результати дослідження були апробовані на: міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій пам'яті І.Й. Козака.

Публікації: Оpubліковано статтю під назвою “Особливості взаємовідносин між Україною та ЄС: реалії та перспективи” (Трансгресивні виміри соціокультури буття постмодерну : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті І.Й. Козака, 26-27 листопада 2019 р. / За ред.. А.В. Найчука, В.Г. Чабанова. – Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2019. – 180 с.)

Джерельна база. У контексті досліджуваної теми використовувалися актуальні роботи вітчизняних та зарубіжних науковців. Зокрема: Айзінга Р. “Європеїзація та інтеграція: концепти дослідження ЄС”[1], Аракеяна Д. “Особливості вступу країн Балтії”[3], Бакуменка В.Д. “Теоретичні та організаційні засади державного управління”[7], Батаренка А.О. “Проблеми та перспективи європейської інтеграції України”[8], Блес П. “Європа єдина і вільна: зовнішня політика, оборона і безпека в оновленому Європейському Союзі”[13], Гальчинського А. “Помаранчева революція і Нова влада”[21], Громадської Н.А. “Основні напрямки політики Європейського Союзу”[25], Єрмолаєва А. “Україна–ЄС: наступні двадцять п'ять років”[32], Ієрусалимов В.І. “Трансформація фінансової системи України в умовах євроінтеграції”[37], Каліни М. “Особливості євроінтеграційної політики України”[39], Копійки В.В. “Європейський Союз: історія і засади функціонування”[42], Ложечкіна В.С. “Етапи європейської інтеграції республіки Польща”[47], Назаренка О.Д. “Комплексний механізм реалізації

євроінтеграційної політики України”[51], Прокопюка А. “Структурні трансформації економіки регіонів в умовах євроінтеграції: досвід Польщі та перспективи його використання в Україні”[61], Рафальського І. “Політика євроінтеграції та її роль в процесі національного самовизначення”[62], Трюхана В. “Інституційне забезпечення виконання угоди про асоціацію. Україна–ЄС”[70], Хаустової М.Г. “Проблеми організаційно-правового забезпечення гармонізації законодавства України до законодавства Європейського Союзу”[80], Яковюка І.В. “Історичні передумови і основні етапи європейської інтеграції”[86].

Грунтовний аналіз питанню євроінтеграційної політики України присвячена робота Р.Айзінга “Європеїзація та інтеграція: концепти дослідження ЄС”, у якій розглянуто актуальні питання, пов’язані з точним визначенням поняття “євроінтеграція”. Проаналізовано роль інтеграції у житті європейського співтовариства.

Особливої уваги заслуговує робота М. Калини “Особливості євроінтеграційної політики України”. В ній висвітлені проблеми і перешкоди ефективності євроінтеграційної політики України, зокрема проблеми, пов’язані з існуванням в Україні антидемократичного політичного режиму протягом тривалого проміжку часу.

Також слід звернути увагу на праці Д. Аракеяна “Особливості вступу країн Балтії”, А. Прокопюка “Структурні трансформації економіки регіонів в умовах євроінтеграції: досвід Польщі та перспективи його використання в Україні”, а також В.С. Ложечкіна “Етапи європейської інтеграції республіки Польща”, у яких зосереджено увагу на тому, яким чином відбувався процес євроінтеграції країн Балтії та Польщі. Крім того, ці дослідники брали до уваги досвід цих країн і одночасно створювали умови для перспектив євроінтеграційної політики України, беручи за основу шлях розвитку сусідніх Україні держав, зокрема Румунії, а також тих країн, які мають історичну спільність з Україною і одночасно пішли стрімким розвитком вперед, отримавши членство в Європейському Союзі.

Проблемам адаптації українського законодавства до європейських стандартів присвячена праця Хаустової М.Г. “Проблеми організаційно-правового забезпечення гармонізації законодавства України до законодавства Європейського Союзу”, у якій детально описані проблеми українського законодавства, причини низького рівня гармонізації нормативно-правових актів відповідно до рівня ЄС.

Структура та обсяг дипломної роботи включає вступ, три розділи, висновки, список використаної літератури та джерел.

Висновки

Беручи до уваги євроінтеграційну політику, можна зробити висновок, що це досить складний і довготривалий процес входження тієї чи іншої держави в європейське співтовариство, що вимагає від держави створення якісних умов для життя її громадян, а саме: утвердження законності і захисту свободи слова та свободи вибору, впровадження прозорості і публічності, створення умов для ефективного розвитку демократичного громадянського суспільства. Це лише політична складова євроінтеграційної політики. Існує також економічна, яка передбачає підписання договорів з Європейським Союзом в сфері економіки, створення нових робочих місць, а також перетворення економіки країни, яка прагне до вступу у ЄС на економіку країн Європи, яка на сьогодні є однією з найпотужніших економік світу.

Протягом другої половини ХХ ст.. Європейський Союз пройшов тривалий шлях розвитку для того, щоб досягти тих результатів, які є очевидними на сьогодні. Як відомо, однією з вагомих причин утворення цієї організації стало забезпечення миру на європейському континенті, оскільки лише за період першої половини ХХ ст.. країни Європи пережили два наймасштабніших військових конфлікти – дві світові війни. Іншою не менш вагомою причиною об'єднання країн в один союз стало питання спільного вирішення різного роду проблем, суперечок та протиріч.

Враховуючи вищезазначене, об'єднання країн Європи в один союз спричинило ряд позитивних наслідків, зокрема можна виділити те, що в країнах, які входять до складу ЄС панують та активно розвиваються демократичні цінності, ефективно діє і впливає на політичну еліту громадянське суспільство, існує високий рівень розвитку економіки тощо. Однак, в період кінця ХХ поч.. ХХІ ст.. держави Європейського Союзу переживають певні труднощі, пов'язані зі світовою економічною кризою, проблемою емігрантів з країн, в яких панує хаос і війна, а також з широкомасштабною проблемою – поширенням релігійного екстремізму,

представників якого на території сучасної Європи досить багато і тим самим вони знищують авторитет європейської спільноти окремо, а також створюють великі ризики утворення нестабільної політичної ситуації загалом.

Протягом періоду, коли Україна здобула Незалежність в 1991 році, наша держава стрімко рухається в бік європейської інтеграції. Однак, низький рівень демократії, пов'язаний з перехідним періодом України від авторитаризму, який нав'язувався протягом 70-ти років існування СРСР, проблема низької та неефективної економіки України певною мірою гальмує процес активного формування взаємовідносин з європейським співтовариством.

Однією з особливостей українського євроінтеграційного процесу останніх років, починаючи з 2014-го, є те, що частину території України – Автономну Республіку Крим було анексовано Росією, а на Сході України триває військовий конфлікт з квазіреспубліками – ДНР і ЛНР, які фінансово підтримуються Росією. Тобто євроінтеграція наразі відбувається у світі численних політичних, безпекових та економічних ризиків, що постали перед нашою державою з 2014 р. З боку європейських держав в останнім часом можна спостерігати стрімкі кризові явища: падіння євро і боргова криза, криза у Греції, міграційна криза, постійна загроза поширення тероризму, результати Brexit у Великій Британії, суттєві суперечки серед країн-членів ЄС – все це ставить серйозні виклики і навіть загрозу цілісності самого Європейського Союзу.

Досвід таких країн, як Румунія, Польща та Литва показав, що ці країни, маючи радянське минуле, пройшли тривалий шлях розвитку для того, щоб стати членами Європейського Союзу. Всі ці держави на початковому етапі зближення з європейським співтовариством мали багато недоліків в різних галузях, зокрема в політичній, економічній та інших. Це зумовлювалось тим, що на ці держави чинився тиск з боку Радянського Союзу, де існував антидемократичний режим, була відсутня ринкова економіка, що

супроводжувалось відсутністю вільної конкуренції та іншими факторами, які з 90-х рр.. ХХ ст.. гальмували розвиток цих країн. Всі ці країни стали повноправними членами Європейського Союзу на початку ХХІ ст.. тобто на адаптацію їхнього законодавства до вимог ЄС, економічний розвиток пішло чимало часу.

Україна, яка на сьогодні не є членом європейського співтовариства, а знаходиться лише на стадії підписання Угоди про Асоціацію має подолати багато проблем, які призупиняють процес зближення з Європейським Союзом. Насамперед це проблема, пов'язана з тим, що українське суспільство, залежно від місця проживання не має однозначної думки, тобто українці, які проживають на Сході України, віддають перевагу тісним взаємозв'язкам з країнами СНД, натомість представники Західної України навпаки, виступають за зближення з Європейським Союзом. Існує також ряд перепон для вступу України до ЄС, пов'язаних з низьким рівнем економіки, відсталістю в створенні нових технологій виробництва і насамперед відсутність ефективної політичної еліти, яка б мала єдиний курс на євроінтеграцію України та спрямовувала б свої зусилля задля того, щоб створити всі умови для зближення з європейським співтовариством. Також великою проблемою на сьогодні є військовий конфлікт з Російською Федерацією, що створює загрозу для існування не лише України, але й всього Європейського Союзу, кордони якого співпадають з кордонами України.

На сьогодні існує ряд механізмів євроінтеграційної політики, впровадження яких допомагає державі, яка прагне співпрацювати з Європейським Союзом якісно та ефективно впроваджувати свою внутрішню політику. Це створює необхідні умови для того, щоб утвердити всередині країни європейські демократичні цінності. Кожен з цих механізмів відповідає за конкретну галузь. Економічний механізм – відповідає за ефективне впровадження економічних реформ задля того, щоб всередині країни розвивалась економіка, а за її розвитком – ставав вищим економічний рівень життя населення держави. Якщо брати до уваги політичний механізм

впровадження євроінтеграційної політики, то його роль полягає насамперед у ефективному веденні як внутрішньої так і зовнішньої політики, забезпечуючи впровадження реформ, ухвалення політичних рішень, які не суперечитимуть європейським стандартам. Суть інституційно-організаційного механізму полягає в забезпеченні наявності управлінської структури, її ефективного функціонування та належними управлінськими кадрами. Правовому механізму відведена роль забезпечення правильності ухвалення нормативно-правових актів, тобто щоб закони, підзаконні акти не суперечили один одному. Інформаційний механізм відповідає за передачу інформації, пов'язаної з євроінтеграцією населенню країни. Цей механізм є одним з найважливіших, оскільки правильна і достовірна інформація є запорукою демократизації суспільства, його поінформованості про ті чи інші політичні, економічні та інші процеси, які відбуваються як всередині держави, так і поза її межами.

Беручи до уваги перспективи відносин між Україною та Європейським Союзом, можна їх охарактеризувати, як відносини, що будуть розвиватись в позитивному напрямку. Європейське співтовариство бере активну участь у допомозі Україні з вирішення багатьох проблем (політичних, економічних тощо), пов'язаних з тим, що Україна на сьогодні переживає важкий період свого розвитку. Крім цього варто додати зовнішній фактор, пов'язаний з військовою агресією з боку Російської Федерації, яка веде активну боротьбу методом гібридної війни проти України з метою послаблення української держави. Основним противником військової агресії Російської Федерації в Україні виступає насамперед Європейський Союз, який в першу чергу за допомогою економічних санкцій добивається миру між РФ та Україною.

Основними перешкодами, які існують в Україні і віддаляють перспективу членства у Європейському Союзі є те, що Україна на сьогодні не відповідає нормам і стандартам ЄС.

По-перше, низький рівень розвитку громадянського суспільства, спричинений багаторічним перебуванням України в антидемократичному

режимі, який панував протягом 70-ти років в СРСР, а як відомо, перехід від авторитаризму до демократії – це досить тривалий період, через який має пройти будь-яка держава, щоб у майбутньому мати демократичний державний устрій.

Наступною перешкодою, яка стоїть на шляху до членства України в ЄС є проблема, пов'язана з низьким рівнем економіки, адже країни Європейського співтовариства – це є держави з високорозвиненою економікою. Україна на сьогоднішній момент є країною, яка розвивається, однак не такими швидкими темпами, у порівнянні з країнами, які також мали великий економічний занепад, однак ці кризи вони швидко перебороли і вже протягом тривалого періоду є повноправними членами Європейського Союзу. Україна, на жаль з її ресурсами, економічним потенціалом зараз є країною-периферією або ж сировинною країною і однією з причин цього явища є те, що в Україні не впроваджує в різні галузі нові технології, якими вже тривалий час користуються високорозвинені держави.

Третьою проблемою, яка гальмує перспективу членства України в ЄС є проблема певної невизначеності політичної еліти у виборі стратегії розвитку. Якщо повернутись до історії українського державотворення, можна простежити те, що до 2004 року українська політична еліта певною мірою брала курс одночасно на зближення з Російською Федерацією та країнами СНД, а також на активну євроінтеграцію. Разом з політичною елітою ця невизначеність мала місце і серед українського народу. Саме події Помаранчевої революції дали поштовх до активного розвитку взаємовідносин з Європейським Союзом, а Революція Гідності стала переломною точкою в сфері євроінтеграції України.

У 2014 році Україна підписала Угоду про Асоціацію з Європейським Союзом і це дало поштовх до початку ефективного розвитку взаємовідносин з ЄС, але для того, щоб стати повноправним членом ЄС, Україні потрібно докласти чимало зусиль, здійснити зміни у своїй внутрішній та зовнішній політиці, провести ряд реформ, які відповідатимуть європейським

стандартам і тоді в перспективі Україна отримає можливість тісно співпрацювати з державами європейського співтовариства. Ця співпраця дасть можливість Україні розвиватись в якісно-новому форматі, будувати демократичне громадянське суспільство, створювати умови для високого рівня життя її громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Айзінг Р. Європеїзація та інтеграція: концепти дослідження ЄС. Європейська інтеграція / уклад.: М. Яхтенфукс, Б.Колер-Кох. Пер. з нім. М. Яковлєва. – Київ : ВД "Києво-Могилянська академія", 2007. – 394 с.
2. Андросова Т.В. Європейська інтеграція: методичні рекомендації до семінарських занять для студентів денної та заочної форми навчання спеціальності «Міжнародна економіка» / Т.В. Андросова, Н.Л. Савицька, В.О. Козуб. – Харків : «Видавництво «Форт», 2017. – 70 с.
3. Аракелян Д. В. Особливості вступу країн Балтії в ЄС / Д. В. Аракелян: Актуальні проблеми міжнародних відносин. – № 65. – Ч. I. – Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин, 2006. – С. 83–90.
4. Артёмов І.В., Стрельцов В.Ю. Інтеграція європейська: Енциклопедичний словник з державного управління, укладники : Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін.; / за ред.. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Трощинського, Ю.П. Сурміна. – Київ : НАДУ. – 2010 р. – 820 с.ь
5. Асоціація з ЄС: за перше півріччя 2018 року Україна виконала 41% зобов'язань Інформаційне агентство. Київ, 2018. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1753037-asotsiatsiya-z-yes-za-pershe-pivrichchya-2018-roku-ukrayina-vikonala-41-zobovuzan>.
6. Асоціація з ЄС: як Україна виконує умови для підписання Угоди. Громадський моніторинг виконання умов підписання Угоди про асоціацію України з ЄС. Civic monitoring of benchmarks implementation for signing EU-Ukraine Association Agreement. – 2013. с. 67.
7. Бакуменко В.Д., Надолішній П.І. Теоретичні та організаційні засади державного управління: Навчальний посібник. – Київ : НАДУ. – 2003. – 254 с.

8. Батаренко, А. О. Проблеми та перспективи європейської інтеграції України / А. О. Батаренко / Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. – 2014. – № 1. – С. 34–37.
9. Беззуб І. Сучасний стан і перспективи української євроінтеграції. URL: <http://goo.gl/Xf7oab>.
10. Белоусова Н.Б. Еволюція розвитку та особливості формування інформаційної політики Європейського Союзу / Гілея. – Київ : 2017. – Вип. 70 (№ 3). – С. 828–829.
11. Беляєв О. О. Основні принципи формування і реалізації економічної політики. URL: http://pidruchniki.ws/10561127/ekonomika/osnovni_printsipy_i_formuvannya_realizatsiyi_ekonomichnoyi_politiki
12. Біла книга Євросоюзу: Президент Єврокомісії представив п'ять сценаріїв розвитку ЄС. URL: <https://www.5.ua/polityka/bila-knyha-yevrosoiuzu-prezydent-yevrokomisii-predstavyyv-pyat-stsenariiv-rozvytku-yes-139849.html>.
13. Блес П. Європа «єдина і вільна»: зовнішня політика, оборона і безпека в оновленому Європейському союзі / Пабло Блес. Недоторканий запас. – 2017. – № 6. – С. 192–203.
14. Бородій О.В. Досвід Польщі для інтеграції України в Європейський Союз. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlts/20_4/311_Borodij_20_8.pdf. – 02.01.2018.
15. Виконання Порядку денного асоціації Україна-ЄС: чи є прогрес у секторальних реформах? Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ier.com.ua/files/Public_events/Iport_IER_ukr.pdf
16. Відносини Україна – ЄС: тест на міцність. URL: http://icps.com.ua/assets/uploads/images/images/eu/ukr_eu.pdf
17. Буряк П. Ю., Лівіновська О. В. Трансформація підприємницьких структур в умовах євроінтеграції. URL:

- http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vldfa/2010_18/Burjak_Livivnovsk_a.pdf.
18. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад і глов. ред. В.Т. Бусел. – Київ : Ірпінь: ВТФ "Перун", 2001. – 1440 с.
 19. Виконання Порядку денного асоціації Україна–ЄС: чи є прогрес у секторальних реформах Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. URL: http://www.ier.com.ua/files/Public_events/2012/AA_Economy_Nov2011_May2012_Report_IER_ukr.pdf.
 20. Відносини Україна – ЄС: в умовах сучасних викликів / Публікація Фонду ім. Фрідріха Еберта: Представництво в Україні URL: <http://www.fes.kiev.ua/new/wb/media/publikationen/letzte-Fassung.pdf>
 21. Гальчинський А. Помаранчева революція і Нова влада. – Київ : Либідь, 2005. – 281 с.
 22. Відносини з Європейським Союзом та процес європейської інтеграції України. Relations Between Ukraine and the EU and European Integration Process. Навч. посіб. / За заг. ред. М.Бойцуна, І.Грицяка, Я.Мудрого, О.Рудіка, Л.Прокопенка, В. Стрельцова. – Київ : Міленіум. – 2009. – 782 с.
 23. Горюнова Є.О. Євроінтеграція («Академвидав»), навчальний посібник. – Київ : 2013. – 224 с.
 24. Грицяк І.А. Європейський Союз: Енциклопедія державного управління: у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, наук.-ред. колегія: Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. Київ : НАДУ, 2011 р. – 121 с.
 25. Громадська Н.А. Основні напрямки політики Європейського Союзу / Н.А. Громадська, В.В. Дерєга. Вісник СевДТУ. – №84. – С. 140–162.
 26. Державне управління в умовах глобальної та європейської інтеграції / наук.ред. колегія: І.А. Грицяк (співголова), Ю. П. Сурмін (співголова) та ін. – 2011. – 764 с.

27. Досвід країн Вишеградської четвірки на шляху до ЄС: можливості для України: аналітичні оцінки, ред. В. І. Андрійко. – Ужгород : Видавництво В. Падяка, 2018 р. – 237 с..
28. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : ЕБІ Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2015 р. – 820 с.
29. Економічна та адміністративна трансформація: рекомендації для України на шляху до Європи. — Київ : Міленіум, 2016 р. – 100 с.
30. Європейська інтеграція України: Політико-правові проблеми / За ред.. В.П. Горбатенка. – Київ : "Видавництво "Юридична думка", 2005. – 332 с.
31. Європейські перспективи України. URL: <http://kakhovka-rada.gov.ua/ua/news/evropejski-perspektivi-ukraini-4516>.
32. Єрмолаєв А. Україна – ЄС: наступні двадцять п'ять років / А. Єрмолаєв, І. Клименко, В. Щербина, С. Денисенко, Л. Поляков. – Київ : Інститут стратегічних досліджень «Нова Україна», 2016. – 31 с.
33. Жадько О. Перспективи реформування інституційної системи координації політики європейської інтеграції України. Національна академія державного управління при Президентові України / Затверджений на засіданні Вченої ради Національної академії 31 січня 2008 р., протокол № 130/1-10. – Вісник 4 / 2008. С. 202 – 208.
34. Закон України "Про засади внутрішньої і зовнішньої політики" : за станом на 01.07.2010 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?Nreg=2411-17>.
35. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. URL: http://reforms.in.ua/Content/Download/tasks-performance-status/AA_impl_report_02_2015_GOEI.

36. Іванова М.І., Варяниченко О.В. Переваги та ризики Євроінтеграції України. – Київ : Либідь, 2015. – 211 с.
37. Ієрусалимов В. І. Трансформація фінансової системи України в умовах євроінтеграції / В. І. Ієрусалимов / Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. – 2016. – Т. 21, Вип. 4. – С. 180-183.
38. Історія європейської інтеграції від Римської імперії до Європейського Союзу: монографія / за ред. І. В. Яковюка. – Київ : Ред. журн. «Право України» Харків : Право, 2013. – 208 с.
39. Калина М. Особливості євроінтеграційної політики України. Київ : Калина / Вісник НАДУ при Президентові України. – 2004. – №2. С. 125-126.
40. Кифяк В.І. Сутність інституційного механізму розвитку аграрних підприємств. / Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна. URL: http://www.confcontact.com/20111222/3_kifyak.htm.
41. Ковальова О. Методологія Європейського Союзу з оцінки демократичності політичних інститутів держав-кандидатів на вступ. Ковальова О. / Людина і політика. – 2003. – № 1. – С. 3-9.
42. Копійка В.В. Європейський Союз: історія і засади функціонування: навч. посіб. / за ред. Л.В.Губерського. – Київ : Знання, 2009. – 751 с.
43. Копійка В.В. Розширення Європейського Союзу. Теорія і практика інтеграційного процесу. – Київ : Видавництво КНУ ім. Т.Шевченка, 2002 р. – 253 с.
44. Кордон М.В. Європейська та євроатлантична інтеграція України : навч. посібник. / М.В.Кордон. – Київ : ЦУЛ, 2018. – 171 с.
45. Коротич О. Механізм державного управління: проблеми теорії та практичної побудови. Олена Коротич / Вісник Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – 2017. – № 3. С. 79-80.
46. Кушнір Н.О., Дяченко Б.І. Асоціація Україна-ЄС: потенційні вигоди та можливі ризики для економіки України. / Науковий вісник

- Ужгородського університету. – 2014. – Вип. 2 (43). Серія Економіка. – С. 224-228.
47. Ложечкін В. С. Етапи європейської інтеграції Республіки Польща (1989 – 2004 рр.). / Наука. Релігія. Суспільство. – 2009. – № 2. – С. 49–53
48. Мазур В.І. Вплив розширення ЄС на євроінтеграційні процеси / В. І. Мазур, С. М. Бондар / Міжнародний науковий журнал. – 2016. – № 6(3). С. 108-111.
49. Макарчук В. Кримська авантюра Путіна (2014 р.): аспекти міжнародного права та суспільної моралі. URL: http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/29225/1/024_140_146.pdf.
50. Малик Я. Європейський Союз / Я. Малик, О. Киричук, І. Залуцький. – Львів : 2006. – 610 с.
51. Назаренко М.О. Комплексний механізм реалізації євроінтеграційної політики України / М.О. Назаренко: дис. на здобуття наук. ступеня кандидата політ. наук за спец. 25.00.02 – механізми державного управління. – Одеський регіональний інститут державного управління. – 2014. – 238 с.
52. Нестеренко О.Д. Лібералізація зовнішньої торгівлі України агропродовольчою продукцією в умовах євроінтеграції. / Економічний простір. – 2016. – С. 45-52.
53. Організаційні та правові елементи інституційного механізму забезпечення гендерної рівності в Україні. URL: http://www.undp.org.ua/files/en_34968_Institutional_mechanism_Gender.pdf.
54. Офіційний сайт міністерства закордонних справ України. URL: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/european-integration/ukraine-eu-trade>.
55. Парахонський Б. Європейський проект та Україна: Аналітична доповідь / За загальною ред. О. В. Литвиненка. – Київ : НІСД, 2012. – С. 55 – 56.

56. Передумови і віхи європейської інтеграції. Європейська інтеграція. URL: <http://ukrmap.su/uk-wh11/1298.html>.
57. Печенкін А. О. Євроінтеграція як «тонка ідеологія» в українській політиці: концептуальний аналіз. / Магістеріум. Політичні студії. 2016. Випуск 64. – С. 64-71.
58. Прокопенко Л. Удосконалення державного механізму європейської інтеграції. Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України: матеріали 5-ї регіональної. Науково-практичної конференції. 15 трав. 2008 р. / за ред. Л.Л. Прокопенка. – Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ., 2008. – 308 с.
59. Приходченко Л.Л. Політичний та інституційний механізм державного управління: узгодження інтересів. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ardu/2010_2/doc/1/02.pdf.
60. Приходченко Л.Л. Інституційний механізм підвищення ефективності системи органів публічної влади. Актуальні проблеми державного управління: Збірник наукових праць Одеського регіонального інституту державного управління. / Вип. 2 (38). – Одеса : ОРІДУ НАДУ – 2009. – 216 с.
61. Прокопюк А. структурні трансформації економіки регіонів в умовах євроінтеграції: досвід Польщі та перспективи його використання в Україні. – Львів : інститут регіональних досліджень імені М.і. Долишнього нан України, 2016. – с. 304–307.
62. Рафальський І. Політика євроінтеграції та її роль в процесі Національного самовизначення. URL: <http://visnyk-psp.kpi.ua/ru/2011-4/10.pdf>
63. Різник Н.П. Український вибір – євроінтеграція: економічні вигоди та історичні засади. / Проблеми міжнародних відносин. – 2016. – № 8. 438 с.
64. Розпорядження Кабінету Міністрів України від Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.02.2013 № 73-р "Про затвердження

- плану першочергових заходів щодо інтеграції України до Європейського Союзу на 2013". URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/73-2013-%D1%80#n10>
65. Руденко Л. Г. Виклики і загрози просторового розвитку України на шляху до євроінтеграції. / Л. Г. Руденко, С. А. Лісовський, Є. О. Маруняк / Український географічний журнал. – 2016. – № 1. – С. 41-43.
66. Руденко О.М. Інтеграція європейська України: Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін.; за ред.. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Трощинського, Ю.П. Сурміна. – Київ : НАДУ, – 2010. – 320 с.
67. Сабан М.В. Переваги і недоліки інтеграції України до ЄС. Буковинська державна фінансова академія, Україна URL: http://www.rusnauka.com/15_APSN_2010/Economics/67697.doc.htm.
68. Словник термінів і понять з державного управління – Київ : Центр сприяння інституційному розвитку державної служби. – 2005. – Вид. 2-ге, доп. і виправл. – 254 с.
69. Смирнова К. В. Європейська інтеграція та Україна. – Право України. – 2016. – № 4. – С. 153–155.
70. Трюхан В. Інституційне забезпечення виконання угоди про асоціацію Україна – ЄС. Київ : Вид-во НАДУ, 2018. – №3. – С. 184-185.
71. Угода про асоціацію України з ЄС URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
72. Указ Президента України від 03.04.1999 № 357/99 "Про Положення про Міністерство закордонних справ України" (зі змінами). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/357/99>.
73. Указ Президента України «Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу від 07.07.1998 р. № 615/98» (втратив чинність). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/615/98>.
74. Україна – ЄС: реалії та перспективи. URL: <http://staradm.gov.ua/1761-ukrainia-yes-realii-ta-perspektivi-spvprac.html>

75. Україна – ЄС: проблеми інтеграції. URL: <http://gazeta.dt.ua/international/ukrayina-yes-problemi-integraciyi-.html>
76. Україна та Всесвітня організація торгівлі. URL: <http://www.to.in.ua>
77. Федоришина, О. О. Проблеми інтеграції України до Європейського Союзу. О.О. Федоришин / Ефективна економіка. – 2014. – Випуск № 4. – С. 158-162.
78. Фонд «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва». Євроінтеграція України: досвід сусідів та перспективи об'єднання суспільства. URL: http://dif.org.ua/modules/pages/files/1407765948_3132.pdf.
79. Хаварівська Г.С. Інтеграція: Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. Акад. Держ. Упр. При Президентові України; наук.-ред. Колегія: Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін.. Київ : НАДУ – 2011. Т. 7
80. Хаустова М. Г. Проблеми організаційно-правового забезпечення гармонізації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. М. Г. Хаустова / Проблеми законності: сб. наук. пр. відп.ред. В. Я. Тацій. – Харків : Нац.ун-т «ЮАУ ім. Я. Мудрого» – 2018. – Випуск 121. – С. 21-23.
81. Харечко Т.І. Особливості євроінтеграційних процесів у ХХІ ст. Т.І. Харечко. / Економічний простір. – 2017. – № 4. – С. 7-8.
82. Хронологія двосторонніх відносин / Представництво Європейського Союзу в Україні. URL: http://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu_ukraine/chronology/index_uk.htm.
83. Цитович В. Інституціональний механізм державних закупівель в Україні: поняття та принципи. Актуальні проблеми державного управління: збірник. Наук. Пр.. ОРІДУ / голов. ред. М.М. Іжа. – Одеса : 2009. – Вип. 3 (39). – С. 136-139.
84. Яковюк І. Азбука європейської інтеграції. URL: http://www.library.lg.ua/eu/pdf/4materials/abc_of_europe_integration.pdf.

85. Яковюк І. В. Європейський Союз і Україна: еволюція взаємовідносин. І. В. Яковюк / Вісник. Акад. прав. наук України. – 2009. – №3. – С. 14–28.
86. Яковюк І. В. Історичні передумови і основні етапи європейської інтеграції. І. В. Яковюк / Вісн. Акад. прав. наук України. – №4. – 2003. – С. 82–92.
87. Böhlke E. The Failure of the EU's Ukraine Policy. URL: E. Böhlke, M. Davydchuk // DGAPstandpunkt Prof. Dr. Eberhard Sandschneider (Hrsg.) Otto Wolff-Direktor des Forschungsinstituts der DGAP e. V. – 2013. – № 9. <https://dgap.org/en/article/getFullPDF/24624>.
88. European Neighbourhood Policy (ENP) Overview European Union External Action. URL: http://eeas.europa.eu/enp/index_en.htm#3.
89. Kuzmin D. Analysis Of The Eu – Ukraine Relations In The Context Of The Association Agreement And Related Documents And The Eu 2014-2020 Financial Perspective. D. Kuzmin, I. Maksymenko: Center for International Studies, Department of International Relations, Odesa National University Odesa, Ukraine. – 2015. URL: [ANALYSIS%20OF%20THE%20EU-UKRAINE%20RELATIONS.pdf](#).
90. Single Market Integration and Competitiveness in the EU and its Member states. European Union / Report. – Luxemburg: EU. – 2015. – 115 p.